

Iz zgodovine naravnih parkov

Glede na vse intenzivnejše vremenske pojave in z njimi povezana opozorila k resnejšemu ukrepanju velja spomniti, da tovrstne vsebine niso nove. V eni od preteklih števil¹ smo lahko prebrali nekaj člankov o varovanju okolja, objavljenih v planinskih listih pred začetkom prve svetovne vojne, tokrat pa bi se radi spomnili začetkov na področju ustanavljanja (zaščitenih) naravnih območij.

Prvega decembra 2023 bo poteklo natanko 110 let od izdaje prve številke časopisa *Blätter für Naturkunde und Naturschutz*, s čimer je ta problematika v stari Avstriji dobila uradno oziroma javno noto. A obrnimo se še malce bolj nazaj, saj so tovrstna prizadevanja tik pred izbruhom velike morije prihajala vse bolj pod vpliv uradne politike.

Pionirstvo na področju varovanja okolja, zlasti ustanavljanja zaščitenih naravnih območij korenini v združenem Nemškem in avstrijskem planinskem društvu (DÖAV), ki je s svojimi podružnicami vplivalo tudi na takratno slovensko območje. Omenimo predvsem idejnega očeta današnjega Triglavskega narodnega parka, Albina Belarja (1864–1939). Dvakratni doktor znanosti je bil zlasti na prelomu stoletij (1898–1901) precej aktiven v upravnem odboru Kranjske podružnice DÖAV. V tem času je bil nadzornik koč, zapisnikar in leta 1900 tudi njen podpredsednik. V precej aktivnem javnem življenju je med drugim leta 1897 v stavbi Višje realke (današnje Elektrotehniško-računalniške strokovne šole in gimnazije Ljubljana na Vegovi ulici) ustanovil potresno opazovalnico, prvo v Sloveniji in Avstro-Ogrski, s katero je postavil temelje seizmologije v monarhiji ter Ljubljano dvignil na raven pomembnega središča svetovne seizmološke znanosti. Sočasno je znanstveno deloval na mnogih področjih, od katerih so najpogostejše omenjeni radiofonija, meteorologija in varstvo narave.

V uradnem glasilu društva DÖAV *Mitteilungen* se je beseda varovanje okolja (Naturschutz) od preloma stoletja naprej pojavljala vedno pogostejše. Kot lahko izvemo iz poročila za leto 1903, je društvo naročilo izdelavo tisoč plakatov, ki so gorohodce spodbujali k varovanju alpskega rastlinstva. Te plakate so razdelili po številnih kočah v dolinah na območju Alp. Iz istega leta je v objavljenem seznamu člankov nemškega Alpenzeitunga mogoče najti tudi obsežen zapis o varstvu okolja izpod peresa viteza Adolfa von Guttenberga (1839–1917). V Tamswegu rojeni Adolf je bil pionir na področju varovanja okolja in ustanavljanja naravnih parkov. Njegova življenjska pot je sicer precej zanimiva, saj se je dotikala tudi naših krajev. V njegovem rojstnem kraju je oče vodil gozdni urad in verjetno je vplival na sinovo odločitev za študij na gozdarski akademiji

Adolf Ritter von
Guttenberg
Vir Universitätsarchiv
für Bodenkultur, Wien

na današnjem Slovaškem (Banská Štiavnica). Poklicna pot je mladega gozdarja pripeljala v naše kraje. V letih med 1869 in 1871 je deloval v Gorici, kjer se je konec leta 1869 tudi poročil. Deloval je še v Lokvi oziroma Trnovskem gozdu. Pozneje se je preselil v Innsbruck in nato na Dunaj, kjer je postal redni profesor na področju gozdarstva. Tam je leta 1912 ustanovil društvo Naturschutzpark. Pred tem, med letoma 1910 in 1912, je bil tudi predsednik DÖAV. Kot kažejo zapisi v *Mitteilungen*, je društvo prav v njegovem času ne le moralno, ampak tudi s konkretnimi akcijami izdatno podpiralo podobna društva v Švici, Nemčiji in na avstrijskem Štajerskem. V Visokih Turah je tudi z njegovimi prizadevanji nastal prvi alpski park.

Spomin na Guttenbergova prizadevanja je v primerjavi z Albinom Belarjem precej bolj živ in opazen, ne le na dunajskih stavbah. Njegovo ime nosi koča Guttenberghaus (2146 m) v masivu Dachstein, ki so jo začeli graditi leta 1912 in je bila odprta dve leti pozneje. Stoji pod vrhom dvatisočakov Eselstein (2556 m) in Sinabell (2349 m) nad krajem Ramsau.

Čeprav imata zavedanje in skrb za zaščito narave že dolgo tradicijo, pa se ob aktualnih pojavih kar samo zastavlja staro (retorično) vprašanje, ali se človek iz zgodovine resnično ni naučil ničesar. ●

¹ Planinski
vestnik,
februar 2022.